

Likgiltighetens evangelium

Står man upp ordet likgiltighet i Nationalencyklopedin så finner man inget svar. Ordet finns inte i annan form än som en hänvisning till en av de sju dödssynderna. Gör man en semantisk uttolkning av ordet så finner man att likgiltighet har synonymen indifferent, dvs. något som inte är differentierat eller avskilt. Detta ger en uttolkning av likgiltighet som en känsla där allt flyter ihop som i en dimma. Ett tillstånd där det är svårt att vara engagerad.

Oavsett definitionssvårigheterna så handlar denna artikel om likgiltighet och dess risk för utbredning i vårt nutida samhälle. Likgiltighet är ingen ny företeelse redan evangelisten Johannes beskriver likgiltighet som en dödssynd. Vår egen skald Gustaf Fröding fångade känslan av likgiltighet i sin dikt "Världens gång":

Havet välte, stormen ven,
vågorna rullade asklikt grå.
"En man är vräkt över bord, kapten!"
Jaså.

Vi lever idag i en tid då det gått inflation i gemensamma värderingar som medkänsla och solidaritet. Vår tid utmärks av en stark individualisering där värderingar som "sköt dig själv och skit i andra" har starka företrädare. Det här förhållandet tycks råda i hela samhällskroppen. Vi har det senaste året matats med historier om giriga direktörer som utan hänsyn till sina kunder och delägare gynnar sig själva långt över det rimliga gränser. Den amerikanska sociologen Robert Bellah beskriver det moderna samhället som ett samhälle drabbat av moralisk kyla. En kyla som i första hand syns i form av en tilltagande avsaknad av en gemensam etik. Denna kyla föder också en likgiltighet inför hur andra människor väljer att gestalta sina liv.

Det vore lätt att förfalla till en diskussion om att allt var bättre förr. Detta vore historiskt inkorrekt. Allt var inte bättre förr. I det gamla Pompeji levde folket i skuggan av Vesuvius med ohöjld pornografisk graffiti på väggarna och med gladiatorspel som den yttersta manifestationen på likgiltighet över mänskliga liv. Hur det gick för Pompeji det vet vi ju idag. Vad vi däremot har idag som man inte hade i forna tider är en medieapparat med påverkansmöjligheter som ligger långt över tidigare historiska möjligheter.

Om man är utrustad med ett antal TV kanaler på sin egen ägandes TV så inser man snabbt att varje kanal med någon form av självaktning – och de är många – måste sända minst en Tv-såpa. Tv-såporna utgör idag, enligt flera medieforskare, den för framförallt ungdomsgenerationerna viktigaste gemensamma referensramen. Detta gäller dessutom för alla samhällsklasser. Det finns ständigt nya infallsvinklar på dessa såpor. De finns alltid inom räckhåll om ett samtal i pausrummet eller lektionssalen börjar lida brist på ämnen. Såporna fungerar idag som en viktig referensram för både ungdomar och vuxna. Att känna till serier, karaktärer och skådespelare ger ingen formellt ökad makt men skapar ställning och respekt i kamratgäng och på arbetsplatser.

Man skulle med viss fog kunna tycka att Tv-serier och såpor enbart är harmlösa redskap för att bli underhållen av, eller ett hjälpmedel för att för en stund fly verkligheten. Dessvärre fungerar också såporna som hjälpmedel att försöka tolka verkligheten, sin egen och andras. Genom såporna skapas förebilder och gemensamma normer om hur vår omvärld skall uttolkas. Risken är dock stor att denna tolkning av verkligheten blir oerhört stereotyp. I en sekulariserad värld som dessutom lider av moralisk kyla finns här inga motbilder som kan balansera de stereotypiska personligheter som kliver in i våra vardagsrum. Här finns därför oemotsagt utrymme för alla former av förnedring. Här skapas arenor för maktutövande och

förtryck. Här jagar förment dumma blondiner åtråvärda ungarlar. Här uppträder neandertallika steroidpumpade män likt forntida gladiatorer. Här premieras alla former av försåtligt umgänge och falskheten görs till en dygd. Varför skall man då vara indignerad?

Finns då inget gott i den brist på empati som breder ut sig i såpornas kölvatten. Paradoxalt nog skulle man kunna säga att en ökad likgiltighet över hur andra människor har det också skapar ett ökande utrymme för tolerans inför skilda livsstilar. Den som jag inte bryr sig om hur andra har det så bryr sig heller inte om i fall vederbörande är homosexuell eller färgad.. Detta är dock en tolerans som vilar på en lös grund eftersom det är avsaknaden av avståndstagande som skapar toleransen, det är inte en tolerans grundad på övertygelse.

När man diskuterar likgiltighetens innehåll så är det viktigt att inte utgå från ett moraliserande perspektiv. Jag tycker inte att de som uppträder i såporna är sämre människor, jag förfasar mig inte över sexuella uttryck och nakna rumpor. Inte heller maktutövande översittare får mig upprörd eftersom såporna är skapade i sina programformat utan de medverkande aktörernas egentliga inflytande. Vad som däremot gör mig indignerad är om dessa medieuttryck tillåts bli normgivande för hur vi skall förhålla oss till våra medmänniskor och vår samtid. Över detta får man aldrig bli likgiltig.